

Eliška Švarná

Editorial

Letošní první dvojčíslo časopisu předkládá čtyři různorodé studie překlenující období od konce středověku až po vznik Československé republiky. Navzdory odlišnému časovému vymezení všechny čtyři texty spojuje snaha jejich autorů o uchopení toho, jakým způsobem se text, konkrétně knihy nebo periodický tisk, v minulosti podílel na formování kolektivní identity, veřejného mínění a kulturní paměti.

Studie **Jany Brožovské Onderkové** sleduje okolnosti vzniku Československa v letech 1918–1919 na Opavsku perspektivou dobového lokálního tisku. Autorka za využití vybraného korpusu českých a německých novin analyzuje, jak tisk různých ideových orientací interpretoval rozpad monarchie, německé separatistické snahy, stejně jako protesty a následné začleňování Němců do politického života nově vzniklé republiky. Zhodnocuje současně i možnosti a limity využití periodického tisku coby historického pramene v situaci, kdy jiné písemné zdroje chybějí. Podobně i poslední uvedená studie autorky **Ingrid Papp**, zaměřená na text evangelického kněze Ladislava Bartholomaeida z roku 1790, zkoumá vztah mezi jazykem, politikou a identitou, tentokrát v uherském prostředí konce 18. století. Autorka analyzuje dialogicky pojatou obhajobu reforem Josefa II., v níž Bartholomaeides propojil české a uherské dějiny skrze osobnosti panovníků údajně schopných komunikovat v češtině či slovenštině. Jazyk zde vystupuje jako nástroj politické legitimizace i jako prostředek formování loajality slovenských intelektuálů vůči habsburskému soustátí.

Druhou výraznou tematickou linii tohoto čísla představuje knižní kultura a šíření vzdělanosti v pozdním středověku a raném novověku. Studie o knihvazačské dílně Sechsbblatt-Blüte rund **Michala Dragouna** rekonstruuje činnost pražské dílny z počátku 15. století na základě analýzy vazeb dochovaných rukopisů a rozkrývá síť objednavatelů spojených s univerzitním i klášterním prostředím. Na ni do určité míry tematicky navazuje studie věnovaná *Olomouckému breviáři*, prvnímu tištěnému liturgickému tisku moravské diecéze, vzniklému v Benátkách roku 1484. Autor **Miroslav Myšák** upozorňuje na nově nalezený mikulovský exemplář tohoto breviáře, který analyzuje po stránce materiální i obsahové a komparuje jej se čtyřmi dosud známými výtisky. Obě studie nahlíží knihu jako živý objekt dlouhodobého užívání, nositele vzdělanosti a důležitý pramen pro poznání intelektuálních a náboženských sítí středověké a raně novověké společnosti.

Oddíl Miscellanea čtenáře přenesne opět na počátek 20. století, aby mu přiblížil osobnost německého učitele, žurnalisty a politika Franze Stowitschka. Autoři **Jan Kryštůfek** a **Petr Mašek** nastiňují jeho atypické životní osudy odrážející turbulentní národnostní a politický vývoj v Evropě první poloviny 20. století, počínaje vydáním Stowitschkovy protičesky laděné prózy *Der Berghof* v roce 1913 přes jeho antifašistické postoje v průběhu druhé světové války až po odsouzení v politickém procesu roku 1959.

Časově a tematicky rozkročený je i oddíl knižních recenzí, v němž naši recenzenti tentokrát představí hned čtyři publikace. **Tomáš Kavka** se zaměřil na

kolektivní monografii *Čtivo: Díla a kontexty české populární literatury 1918–1939* autorského týmu z Ústavu pro českou literaturu AV ČR. Následují tři monografie se středověkou tematikou: **Jakub Izdný** komentuje publikaci Tomáše Klimka *Živé příběhy zemřelých knížat: Kosmova kronika a ústní tradice*, **Michal Dragoun** pak knihu Bořka Neškudly *Česká knižní kultura na cestě od rukopisu ke knihtisku*. Recenze **Laury Maniakové** pak přibližuje knihu Renaty Modrákové *Kunhuta: královská dcera a svatojiřská abatýše*.

O činnosti Knihovny Národního muzea tentokrát za oddělení časopisů referuje **Kateřina Spurná**. Přibližuje proces systematického zpracování a prezentace unikátního fondu závodních a podnikových periodik, jež v tomto oddělení probíhá v rámci Národního plánu obnovy od roku 2024.

Přejeme vám inspirativní čtení.

Eliška Švarná

Editorial

This year's first double issue presents four diverse studies spanning the period from the late Middle Ages until the establishment of the Czechoslovak Republic. Despite their differing chronological scope, all four contributions share a common objective: to explore how texts — specifically books and the periodical press — participated in shaping collective identity, public opinion, and cultural memory in the past.

The study of **Jana Brožovská Onderková** examines the circumstances surrounding the establishment of Czechoslovakia in 1918–1919 in the Opava region through the lens of the contemporary local press. Drawing on a selected corpus of Czech and German newspapers, the author analyses how press of diverse ideological orientations interpreted the collapse of the monarchy, German separatist aspirations, as well as the protests and the subsequent integration of Germans into the political life of the newly established republic. She also assesses the possibilities and limitations of using the periodical press as a historical source in situations where other written materials are lacking. Similarly, the final study, by **Ingrid Papp**, focusing on a text written by the Protestant minister Ladislaus Bartholomaeides in 1790, investigates the relationship between language, politics and identity, this time in the Hungarian context of the late eighteenth century. The author analyses the dialogically framed defence of the reforms of Joseph II, in which Bartholomaeides linked Czech and Hungarian history through rulers allegedly capable of communicating in Czech or Slovak. Here, language functions both as an instrument of political legitimisation and as a means of shaping the loyalty of Slovak intellectuals to the Habsburg composite monarchy.

The second major thematic strand of this issue concerns book culture and the transmission of learning in the late Middle Ages and the early modern period. **Michal Dragoun's** study of the bookbinding workshop known as Sechsblatt-Blüte rund reconstructs the activity of a Prague workshop of the early fifteenth century on the basis of an analysis of the bindings of extant manuscripts. It reveals the network of commissioners connected with both the university and monastic milieus. To a certain extent, it is thematically complemented by the study devoted to the *Olomouc Breviary*, the first printed liturgical book of the Moravian diocese, produced in Venice in 1484. The author of the study, **Miroslav Myšák**, draws attention to a newly identified Mikulov copy of this breviary, which he examines in terms of its material and textual characteristics and compares with the four copies known to date. Both studies approach the book as a living object of long-term use, a vehicle of learning, and a significant source for understanding the intellectual and religious networks of medieval and early modern society.

The Miscellanea section brings the reader back to the early twentieth century, introducing the figure of the German teacher, journalist, and politician Franz Stowitschek. The authors, **Jan Kryštůfek** and **Petr Mašek**, outline his atypical life trajectory, which reflects the turbulent national and political development in Europe in the first half of the twentieth century – from the publication of Stowitschek's

anti-Czech prose *Der Berghof* in 1913, to his anti-fascist stance during the Second World War, and finally to his conviction in a political trial in 1959.

The section of book reviews is likewise wide-ranging in both chronology and subject matter, presenting four publications. **Tomáš Kavka** focuses on the collective monograph *Čtivo: Díla a kontexty české populární literatury 1918–1939* [Reading Matter: Works and Contexts of Czech Popular Literature in 1918–1939], written by a team of authors from the Institute of Czech Literature of the Czech Academy of Sciences. This is followed by three monographs on medieval topics: **Jakub Izdný** reviews Tomáš Klimek's publication *Živé příběhy zemřelých knížat: Kosmova kronika a ústní tradice* [Living Stories of Dead Dukes: Cosmas's Chronicle and Oral Tradition], whereas **Michal Dragoun** evaluates Bořek Neškudla's book *Česká knižní kultura na cestě od rukopisu ke knižtisku* [Czech Book Culture on the Path from Manuscript to Print]. The review by **Laura Maniaková** then outlines Renata Modráková's book *Kunhuta: královská dcera a svatojiřská abatýše* [Kunigunde: A King's Daughter and Abbess of St George's Benedictine Convent at Prague Castle].

In this issue, the report on the activities of the National Museum Library is presented on behalf of the Journals Department by **Kateřina Spurná**. She outlines the process of the systematic processing and presentation of the unique collection of in-house and company periodicals, which has been taking place in this department since 2024 as part of the National Recovery Plan.

We wish you an inspiring read.